Bihari Anna
Shlomo Avineri professzor *Izrael a közel-keleti térségben – az arab-izraeli konfliktus* c. előadásáról

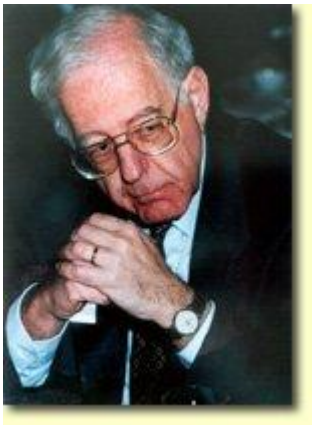

2011. március 3-án a Budapesti Corvinus Egyetemen az *Israel – Politics, Economy and Beyond* című kurzus keretében Shlomo Avineri, a politikatudomány neves professzora tartott előadást angol nyelven *Izrael a közel-keleti térségben – az arab-izraeli konfliktus* címmel.

Az arab-izraeli konfliktus gyökereit a 19. század végén, a 20. század elején találhatjuk meg, amikor a nacionalizmus ideológiája alapján politikai mozgalmak születtek, amelyek az önálló nemzetállam létrehozását tűzték ki célul. A klasszikus, nemzetek közötti konfliktusok a határ megállapításáról szólnak, nem az államok alapvető létéről. A palesztin–izraeli konfliktus nem tekinthető klasszikus konfliktusnak, hiszen az a határmegállapításon túl Izrael állam – illetve a palesztin közösség – létéről, szuverenitásáról is szól.

A történelmi Palesztina területe 1917-ig az Oszmán Birodalomhoz tartozott. Majd az első világháború után a Nemzetek Szövetsége Nagy-Britanniának adta a területet mandátumterületként, s így Nagy-Britannia volt felelős a térség fejlődéséért, s hogy az végül függetlenné válhasson. Az 1930-as években a nácizmus és antiszemitizmus európai térnyerése miatt a zsidó bevándorlás Palesztinába egyre nagyobb méreteket öltött. Ekkor állította fel a brit kormány a Peel-bizottságot, amely a helyszínen tájékozódott, majd javaslatokat dolgozott ki a fennálló problémák megoldására. Palesztinában akkor a lakosság 35%-a zsidó volt, míg a többség, 65% arab. A bizottság a zsidók és az arabok meghallgatása után 1937-ben közzétette jelentését. A javaslat Palesztina felosztásáról szólt, oly módon, a zsidó többségű régiókban jönne létre a zsidó állam, míg az arab többségű területek a létrejövő arab, palesztin állam részei lennének.

A kétállamos megoldás gondolata 1947-ben is újra megjelent, amikor az ENSZ Közgyűlés elfogadta a felosztási határozatot (az ENSZ Közgyűlésének 181. sz. határozata). A zsidóság körében komoly vita alakult ki a kétállamos megoldás felvetése után. A zsidóság egy része ellenezte a felosztást, mert a zsidóság földjének tartotta Palesztinát, ahol egyszer elérhetőnek gondolta a zsidó többség kialakulását. Mások kiálltak a felosztás gondolata mellett hivatkozva az univerzális eszmékre, a humánus magatartásra, ami alapján nemcsak a zsidókat illeti meg az önrendelkezési jog, hanem az arabokat is. Realistább megfontolásból a zsidóknak be kellett látniuk, hogy a zsidó államnak szüksége lesz nemzetközi támogatásra: morális, politikai, de lehet, hogy katonai támogatásra is. Ezért – hangsúlyozták –késznek kell lenni a kompromisszumra, s el kell fogadni az ENSZ felosztási tervét.

Avineri professzor szerint itt van a tragédia kezdete, hiszen míg a zsidóság körében megindultak a viták a felosztás kérdéséről, a palesztinai arab közösség körében erre nem került sor. Az arabok szerint Palesztina egész területén csak őket illette volna meg az önrendelkezési jog, s ez [az álláspont] háborúhoz vezetett az újonnan lét-

rejött zsidó állammal. 1948-ban a palesztinai arabok a szomszédos arab országokkal együtt nemcsak Izrael ellen indítottak háborút, hanem az ENSZ-határozat ellen is. Az első arab–izraeli háború során rengeteg ember menekült el, vagy előzték őket, létrejött a palesztin menekültek problémája, s az izraeli lakosság 1%-a halt meg a háborúban. Avineri professzor megállapítása szerint, ha a palesztinok nem utasítják el az ENSZ felosztási határozatát, akkor másként alakulhattak volna az események: két állam jött volna létre, nem lennének palesztin menekültek, s Izraelnek nem kellene szembenéznie a terrorizmussal. Történelmi fordulópontnak tekinthető tehát a felosztási határozat arab részről történt elutasítása, ami megpecsételte az egész Közel-Kelet sorsát.

A professzor szerint a másik fordulópont az 1977. év volt, amikor Anvar Szadat egyiptomi elnök Jeruzsálembe utazott, s békét ajánlott Izraelnek. Egyiptom, mint a legnagyobb népességű, legfontosabb arab állam, amely addigra három háborút vívott Izrael ellen, gyökeresen megváltoztatta álláspontját. Szadat politikai igényekkel érkezett Izraelbe, de kritikus jelentőségű volt, hogy elismerte Izrael államot, s a viták rendezését kizárólag tárgyalások útján tartotta kívánatosnak. Történelmi fontosságú pillanat volt ez az izraelieknek, amiért Egyiptom nagyon komoly árat fizetett. Az arab államok elutasításával kellett szembenéznie minden téren, az Arab Liga kairói székhelyét áttették Tuniszba, s 17 arab nagykövetséget zártak be Egyiptomban (egyedül Omán nem zárta be nagykövetségét az arab országok közül). Egyiptomi és izraeli oldalról is látszódott a kompromisszumkészség.

A professzor hangsúlyozta, hogy fontos esemény volt az 1967-es hatnapos háború is. A háborúban Izrael hatalmas területeket foglalt el. Ez a tény fordulópontot jelentett az izraeli közvélemény Nyugati Parthoz és Gázai övezethez való viszonyulását illetően. Miközben ugyanis 1967 előtt soha, egyetlen izraeli politikai erő, a legszélsőségesebbek sem követelték Izrael területi expanzióját, vagyis a szóban forgó területek elfoglalását, 1967 után az ókori izraeli történelem fontos helyszínei kerültek izraeli fennhatóság alá. Sokak számára kézenfekvőnek tűnt a megszállt területekre való költözés, vagyis létrejött a zsidó telepek/telepesek problémaköre. Avineri professzor személyes véleménye szerint jobb lett volna, ha egy telepes se lett volna, hiszen akkor ma nem kellene a telepek problémájának megoldásával küzdeni. Napjainkban a lakosság 5%-ának evakuálásával járna a telepek felszámolása: rengeteg időbe telne, s nehéz feladat alternatív otthont találni a zsidó telepeseknek.

A kétállamos megoldást Netanjahu izraeli miniszterelnök és a palesztinok is támogatják. Az előző Olmert-kormány két évig tárgyalt Mahmúd Abbásszal, eredmény nélkül. Mindkét fél elkötelezett volt a kétállamos megoldás mellett, s a legmérsékeltebb kormány volt hatalmon mindkét tárgyalófél esetében. Az előző izraeli kormánynak és palesztin vezetésnek egyaránt komoly érdeke fűződött a tárgyalások sikeréhez, hiszen akkor senkit sem érdekelt volna Olmert korrupciós botránya, ha béke-megállapodás fűződött volna a nevéhez, s Abbásznak is a legnagyobb politikai sikere lett volna. A legfontosabb kérdések – határok ügye, a telepes-politika, Jeruzsálem s a menekültek – konkrét rendezési lehetőségeit tekintve nem volt, illetve nincs egyetértés a felek között. Jeruzsálem városát különleges jelentősége folytán nagyon nehéz kettéosztani Izrael és a kialakuló palesztin állam között, gyakorlati problémák sorát veti fel. A palesztin menekülttáborokban továbbra is azt mondják a menekülteknek, hogy visszatérhetnek eredeti lakóhelyükre, s a visszatérés joga (és valószínűsége) a palesztinok szocializációjában, illetve a kollektív nemzeti tudatban központi helyet foglal el. A palesztin–izraeli tárgyalások eredménytelen lezáró-

dása azt mutatja, hogy még mindig mély a szakadék a mérsékelt izraeli és a mérsékelt palesztin oldal között, ami nem teszi lehetővé a megegyezést.

A palesztin-izraeli konfliktus számos olyan elemet tartalmaz (mint a területiség, a szuverenitás, a szent helyek feletti ellenőrzés vagy a terrorizmus), ami miatt rendkívül nehéz megoldást találni rá, de nem tekinthető vallási konfliktusnak. A konfliktus részben hasonlít a ciprusi, a koszovói, a boszniai vagy a kasmíri helyzethez. Ezek a konfliktusok mind nagyon összetettek, s jelenleg nincs rájuk megoldás, de ennek ellenére nem kell erőszakkal számolni ezeken a területeken. Unilaterális lépésekkel mérsékelni tudják a feszültséget. A palesztin–izraeli konfliktus bonyolultabb ezeknél a konfliktusoknál, s jelenleg patthelyzet van. Obama amerikai elnök hivatali ideje alatt békét kíván teremteni Izrael és a palesztinok között, de a jó szándék sajnos nem elég: jelenleg nincsenek tárgyalások az izraeli és a palesztin fél között.

Olyan egyoldalú lépésekkel, mint a Gázai-övezetben a zsidó telepek felszámolása, talán elérhető egy erőszakmentes, kevésbé feszült állapot Palesztinában is, amelyet például Cipruson sikerült elérni a görög és a török lakosság között. A konfliktusban álló feleknek be kell látniuk, hogy a háborúnál jobb a békés együttélés, s tenniük kell ennek érdekében Avineri professzor szerint.

Az előadás végén a professzor röviden kitért Irán problematikájára, válaszolva az egyik hallgató kérdésére. Ahmedinezsád iráni elnök kijelentéseire (tagadja a holocaustot, s Izrael államot le kívánja törölni a térképről) az EU-nak határozottabb, keményebb választ kellett volna adnia, hiszen ezek a gondolatok gyökeresen ellentétesek az Európai Unió által vallott értékekkel, amikre az egész közösség épül.